

بررسی سرانه مطالعه معلمان آموزش و پرورش گیلان^۱

احمد هدایت‌پناه شالدهی^۲

بدریه هدایت‌پناه^۳

چکیده

هدف اصلی این نوشتار، بررسی میزان سرانه مطالعه معلمان و نوع مطالعه آنان در زمینه‌های مختلف است. نمونه آماری این تحقیق، ۴۴۹ نفر از معلمان دوره‌های مختلف آموزش پرورش گیلان بودند که در سال تحصیلی ۹۰-۱۳۸۹ به تدریس اشتغال داشتند. ابزار تحقیق ۳۲ پرسش بسته پاسخ و ۷ پرسش باز پاسخ محقق ساخته بود که با همکاری مسئولین ذیربط مناطق مشمول نمونه استان، پرسشنامه‌ها در گردهمایی گروه‌های آموزشی دوره‌های تحصیلی و در رشته‌های مختلف گروه‌های درسی، بین معلمان، توزیع و پس از تکمیل، جمع‌آوری شد. داده‌ها با استفاده از آمار توصیفی مورد تحلیل قرار گرفت. مهم‌ترین نتایج حاصله این است که سرانه مطالعه معلمان گیلان، ۸۷ دقیقه در شبانه روز برآورد شد، که ۲۱ دقیقه آن به مطالعه آزاد و ۶۶ دقیقه به موارد درسی اختصاص داشت. به طور میانگین معلمان گیلان، ۱۷۶ نسخه کتاب در کتابخانه خود داشتند. (دارندگان مدرک لیسانس و بالاتر ۱۹۹ نسخه، فوق دیپلمه‌ها ۹۵، و دیپلمه‌ها، ۴۳ نسخه). اولویت مطالعات آنان در زمینه‌های علمی، مذهبی تاریخی، ادبی، هنری، رمان، فلسفی، ورزشی و پزشکی بود و خواستار افزایش این نوع کتاب‌ها در کتابخانه‌های مدارس بودند.

کلید واژه‌ها: سرانه مطالعه، معلم، کتاب، گیلان، آموزش و پرورش

۱- این طرح با استفاده از منابع مالی آموزش و پرورش گیلان انجام شد.

۲- موسسه آموزش عالی علمی کاربردی سازمان همیاری شهرداری‌های استان گیلان
A_hedayatpanah@yahoo.com

۳- آموزش و پرورش ناحیه ۲ رشت - a.hedayatp@yahoo.com

مقدمه

«شاخص توسعه انسانی مفهومی فراگیر دارد. سازمان ملل متحد با استفاده از معیار توسعه اقتصادی و اجتماعی، شاخص توسعه انسانی را در کمیّت و کیفیت مطالعه متمرکز می‌کند. مطالعه مسائل علمی باعث شکفتگی علم شده و تقویت نیروی فکری و زمینه ابداع و نوآوری را فراهم می‌آورد. براین اساس برای حفظ حیات از فرهنگ ملی، پرداختن به کتاب و کتابخوانی از اهم مسائل بوده و کتاب همواره به عنوان عامل محوری انتقال درس و اندوخته‌های بشری، در همه ادوار تاریخی شناخته شده و ایرانیان هم در تمام ادوار به کتاب و کتابخوانی علاقه‌ی بسیار داشتند.» (اشرفی، ۱۳۸۳، ص ۱۶-۲۶). نمونه عینی این گفتار، استقبال چشمگیر صدها هزار نفری از نمایشگاه بین‌المللی کتاب تهران است که در اردیبهشت ماه هر سال به مدت ۱۰ روز با شور و اشتیاق فراوان علاقه‌مندان صورت می‌گیرد. (نگارنده، ۱۳۹۳). در مورد اهمیت کتاب و کتابخوانی، بزرگان دین و دانش، گفتارهای پر مغزو متنوعی داشته اند به طوری که؛ امام علی (ع) فرموده: «حکمت گمشده مؤمن است» (نهج البلاغه: حکمت ۸۰) و امام صادق (ع): «کتاب‌هایتان را نگه دارید که در آینده به آن‌ها نیاز خواهید داشت» هکذا تولستوی گفته: «در دنیا لذتی که با مطالعه برابری کند نیست» و یا اینکه سقراط گوید: «جامعه وقتی فرزاندگی و سعادت می‌یابد که خواندن کار روزانه اش باشد» (اشرفی، ۱۳۸۳). در مطالعه و کتابخوانی عوامل مختلفی موثر است. تاجایی که جورج سالوین و هایلر والدیر (۱۹۷۶) عواملی همچون خانواده، دنیای خواننده، تحصیلات، مسائل ارتباط جمعی، کتابخانه، بازار کتاب و حکومت را عوامل تأثیرگذار در مطالعه می‌دانند. (رالف سی، استیگر ۱۹۹۱، به نقل از سپرده، ۱۳۷۰، ص ۲۴-۳۸). میزان مطالعه نیز باهم متفاوت است، با توجه به تحقیقات انجام شده، حداقل مقدار مطالب خواندنی برای افراد مختلف. در یک هفته برای افراد متخصص، ۸۱۵۰۰۰ کلمه، با سرعت ۲۵۰ کلمه در دقیقه، به عبارتی ۵۶ ساعت در هفته و یا ۸ ساعت در روز، ولی برای افراد خانه‌دار، ۵ ساعت و برای دانشجویان نیز حدود ۸ ساعت در روز است. (بالدریج، ۱۹۷۹ به نقل از سیف، ۱۳۷۶، ص ۱۱۲-۱۱۹). میزان مطالعه اشخاص و جوامع با سرانه مشخص می‌شود. سرانه مطالعه افراد در ملل و اقوام مختلف با توجه به اوضاع فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی و... با هم متفاوت است. بنابر آمار موجود، سرانه مطالعه در دنیا ۴۵ دقیقه، در کشور ژاپن ۹۰ دقیقه، انگلیس ۵۵ دقیقه در شبانه روز و در هند روزی یک ساعت و در فیلیپین ۶،۷ ساعت در هفته بوده (خبرگزاری فارس، ۱۳۸۷). آمریکا ۲۰ دقیقه (لیزنا، ۱۳۹۳/۱۰/۱۲) میانگین مطالعه یک فرانسوی سه و نیم ساعت در روز گزارش شده. (اشرفی، ۱۳۸۳، ص ۳۸) اما امیرخانی معاون سازمان اسناد و کتابخانه ملی ایران سرانه مطالعه فرانسه را ۶۹ دقیقه اعلام نمود (پایگاه خبری پیراسته ۱۳۹۴/۸/۱۱). در مورد میزان سرانه مطالعه در ایران نیز آمار متفاوتی منتشر شده که اکثر آن‌ها فاقد مبنای پژوهشی است. به طوری که رئیس سازمان اسناد و کتابخانه ملی ایران، سرانه مطالعه در ایران را نگران‌کننده دانست. (خبرگزاری کتاب ایران، ۱۳۹۰ / ۵/۲۹). مشاور عالی کتابخانه‌های عمومی کشور، سرانه مطالعه کتاب در ایران را ۷۶ دقیقه اعلام نموده (فردانیوز، ۱۳۹۰/۱۲/۲۷). اما دبیر کل نهاد کتابخانه‌های کشور، سرانه مطالعه

در ایران رادرسال ۱۳۹۱، ۷۵ دقیقه و ۳۴ ثانیه، اعلام کرد که فضای مجازی راهم شامل می‌شود. از رقم اعلام شده، ۱۵ دقیقه به کتاب، ۳۲ دقیقه به روزنامه، ۲۱ دقیقه به قرآن و ادعیه و ۵ دقیقه هم به مطالعه نشریات اختصاص داشته است. (فرارو، ۱۳۹۲/۱/۷). علی‌اکبر اشعری، رئیس کتابخانه سازمان اسناد ملی ایران که مشاور فرهنگی رئیس جمهور هم بود، سرانه مطالعه هر ایرانی رادر شبانه روز فقط ۲ دقیقه اعلام کرد. البته با محاسبه کتاب‌های درسی ۶ دقیقه در نظر گرفت. (سیمرغ: شماره ۲۱۰). در همان زمان منصور واعظی دبیر کل وقت نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور نیز وضعیت سرانه مطالعه در ایران را بسیار خوب دانست و گفت: سرانه مطالعه روزانه ۱۸ دقیقه است، این عدد فقط برای مطالعه کتاب‌های غیر درسی و غیرکاری است. (خبرگزاری مهر: ۱۳۸۸/۲/۱۷) امیرخانی معاون سازمان اسناد، اظهارداشت که سرانه مطالعه در ایران ۸ دقیقه است، اما متأسفانه سه سال پیش به اشتباه این سرانه را ۷۱ دقیقه اعلام کرده بودند که باخواندن دعا، قرآن و... محاسبه شده بود(پایگاه خبری پیراسته ۱۳۹۴/۸/۱۱). محمد سالاری؛ مدیر کل دفتر برنامه‌ریزی و مطالعات فرهنگی و کتابخوانی گفته. آمار واقعی کتاب خواندن در ایران، روزی ۲ ساعت، یعنی ۱۲۰ دقیقه است نه ۲ دقیقه! یعنی ۳۰ دقیقه بالاتر از رکورد آمار کتابخوانی در جهان! فرماندار مشهد در گردهمایی اعضای انجمن کتابخانه‌های عمومی مشهد اعلام کرده بود که سرانه مطالعه هر ایرانی ۹۵ دقیقه است! تنها باری که یک آمار نسبتاً رسمی منتشر شد، سال ۱۳۸۱ بود که مرکز پژوهش‌های وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی وضعیت مطالعه ۲۸ استان را بررسی نمود و اعلام کرد؛ سرانه مطالعه ایرانی‌ها ۷ دقیقه در روز است.(تبیان، ۱۳۸۸). بین این همه آمارهای ضد و نقیض، سازمان ملی جوانان هم یک آمار جداگانه و مفصل منتشر کرده. اسحاقی معاون مطالعات و تحقیقات سازمان ملی جوانان گفته ۷۶ درصد از جوانان، روزانه کمتر از ۳۰ دقیقه مطالعه می‌کنند. سازمان برای به دست آوردن این آمار، یک پژوهش، بین ۱۲۰ نفر اهل قلم انجام داده. اما کارشناسان سازمان، آمارهای دقیق‌تری هم ارائه دادند. آن‌ها اظهار نمودند که ۴۶ درصد از جوانان هر روز بین ۴ تا ۳۰ دقیقه مطالعه می‌کنند، ۳۰ درصد آنها کمتر از ۴ دقیقه در روز و ۱۳ درصد تا یک ساعت مطالعه می‌کنند، ۷ درصد، یک تا ۲ ساعت و فقط ۴ درصد باقی‌مانده هستند که بیشتر از ۲ ساعت در روز کتاب می‌خوانند. (خبر تهران - ایرنا: ۱۳۹۳/۰۲/۱۴). مدیرکل نهاد کتابخانه‌های عمومی یزد، سرانه مطالعه کتاب در این استان را ۱۴ دقیقه و ۳۰ ثانیه (خبرگزاری مهر: ۱۳۸۹/۹/۱) مدیرکل نهاد کتابخانه‌های عمومی گیلان، مجموع سرانه مطالعه کتاب در این استان را ۸۴ دقیقه و سرانه مطالعه در کشور را ۷۴ دقیقه.(خبرگزاری مهر: ۱۳۸۹/۹/۱)، مدیرکل نهاد کتابخانه‌های عمومی زنجان، مجموع سرانه مطالعه کتاب در این استان را ۸۱ دقیقه و ۳۵ ثانیه و مطالعه کتاب در کشور را ۳۳ دقیقه و ۹ ثانیه.(خبرگزاری مهر: ۱۳۹۰/۵/۴)، رئیس ستاد هفته کتاب خراسان رضوی، سرانه مطالعه در ایران را ۸۱ تا ۱۰ دقیقه.(سایت تحلیلی عصر ایران: ۱۳۸۷/۷/۲۵) عنوان کردند. در تحقیقی که بر روی ۱۰۰۰ نفر از شهروندان تهرانی انجام شد گزارش شد که حدود یک چهارم پاسخگویان (۲۷.۴ درصد) اصلاً اهل مطالعه نبوده و ۴۰.۴ درصد در حد «کم یا خیلی کم» و ۳۲.۲ درصد در حد «زیاد یا

خیلی زیاد» اهل مطالعه هستند (خبرگزاری فارس، شهریور ۱۳۹۳). به هر حال عددهای مختلفی در مورد میزان سرانه مطالعه در ایران توسط مسئولین در کشور بیان شده، ولی به نظر می‌رسد که اتفاق نظر واحد بین سرانه مطالعه وجود ندارد و تحقیقات لازم صورت نگرفته است. اما اعداد و ارقامی که هر سال مسئولان از میزان مطالعه در کشور ارائه می‌کنند هر چند با هم متفاوت هستند اما همه این آمارها یک محور مشترک دارند و آن هم پایین بودن سرانه مطالعه در ایران است. از سرانه مطالعه معلمان در سطوح بین المللی و ملی یا استانی ظاهراً آماری در دست نیست. اما نگارنده سرانه مطالعه دانشجویان دانشکده سما رشت را ۸۵٫۷۵ دقیقه در شبانه روز بدست آورد که این سرانه برای رشته حسابداری ۵۹٫۱۴ دقیقه و کامپیوتر ۷۹٫۷۱ و گرافیک و معماری ۷۸٫۶۸ دقیقه در شبانه روز حاصل شد. (نگارنده، ۱۳۹۰). در مورد تعداد نسخه‌های کتاب‌های مطالعه شده هم آمارهای زیادی منتشر شده، به گفته مدیر اداره کتاب، در سال گذشته (۱۳۹۰) مجموعاً ۲۱۰ میلیون نسخه کتاب در کشور منتشر شده که با توجه به این آمار، سرانه کتاب برای هر فرد ۳٫۵ جلد است (اللهیاری، خبرگزاری ۱۳۹۱/۸/۱۵) به طور میانگین دانشجویان دانشکده سما رشت (زنان- مردان) طی یک سال ۱۸ نسخه کتاب ۱۰۰ صفحه‌ای (زنان ۲۶ کتاب و مردان ۱۱ کتاب) مطالعه می‌کنند، این عدد برای دانشجویان رشته‌های حسابداری، ۱۳ نسخه کتاب ۱۰۰ صفحه‌ای (زنان ۱۱ کتاب و مردان ۱۷ کتاب) و رشته کامپیوتر ۱۷ نسخه کتاب ۱۰۰ صفحه‌ای (زنان ۲۶ کتاب و مردان ۱۲ کتاب) و رشته‌های گرافیک و معماری ۲۰ نسخه کتاب ۱۰۰ صفحه‌ای (زنان ۳۰ و مردان ۲ نسخه) طی یک سال است. (نگارنده، ۱۳۹۰) این آمار در کشورشیلی و آرژانتین ۳ کتاب و هر آمریکایی ۴ کتاب در سال در سنین ۱۵ تا ۲۴ سال است. (خبرگزاری فارس، ۱۳۸۷). ژاپنی‌ها ۴۶ کتاب، فنلاندی‌ها ۴۷ کتاب و ایسلندی‌ها ۴۰ کتاب در سال مطالعه می‌کنند. (لیزنا، ۱۳۹۳/۱۰/۱۲). ۶۲ درصد ایتالیایی‌ها در طول سال حتی یک کتاب هم نمی‌خوانند و ۱۹ درصد نیز یک کتاب مطالعه می‌کنند و نیمی بین یک تا سه کتاب و ۳۹ درصد بین ۴ تا ۱۱ کتاب در سال مطالعه می‌کنند. (اشرفی، ۱۳۸۳، ص ۳۸). ۹۱ درصد ژاپنی‌ها و ۶۵ درصد مردم کره جنوبی عادت به مطالعه دارند. (لیزنا، ۱۳۹۳/۱۰/۱۲) ۵۴ درصد کل دانشجویان سما رشت (زنان- مردان) دارای کتابخانه شخصی بوده و به طور متوسط دارای ۷۲ جلد کتاب در کتابخانه شخصی خود بودند (نگارنده، ۱۳۹۰) تحقیقی که ژوکلوبین در سال ۱۹۷۵ در بوداپست انجام داد نتیجه گرفت که ۱۳ درصد شهرنشینان و ۴ درصد روستائیان، کتاب‌های علمی مطالعه می‌کنند و سطح تحصیلی خوانندگان کتاب‌های غیر داستانی چهار برابر خوانندگان غیر داستانی است. (استیگر ۱۹۹۱، به نقل از سپرده، ۱۳۷۰). در هر حال نباید فراموش کرد که سرانه مطالعه در کشورها به رشد فرهنگی آن‌ها و به طور گسترده تر به توسعه انسانی در کشور مربوط می‌شود. چون افراد علاوه بر مطالعه در زندگی روزمره، کارهای دیگری نیز دارند. لذا توصیه صرف ۵ تا ۸ ساعت مطالعه در یک شبانه‌روز کاری عملی نیست. بنابراین آشنایی با فنون مطالعه و بهبود روش‌های مطالعه موضوعی حتمی است (سیف، ۱۳۷۶). خصوصاً جامعه معلمان که موضوع این تحقیق بودند، بایستی آن چنان مطالعه کنند تا بتوانند هدایتگر خوبی برای دانش آموزان و جامعه باشند. زیرا اگر معلمان

بر شیوه‌های مطالعه و کاربرد آن‌ها آشنا باشند و تسلط یابند و عادت کنند، با آگاهی از زمینه‌های مطالعاتی و با بهره‌مندی از سرانه مطالعه مناسب، به نحو موثرتری می‌توانند، تصمیمات لازم را در چگونگی بهبود روش‌ها اتخاذ نمایند، زیرا در دروسی مانند علوم اجتماعی که مشتمل بر مردم‌شناسی، اقتصادی، تاریخ، علوم سیاسی، روانشناسی و جامعه‌شناسی و... است بهره فراوان ببرند، خصوصاً آشنایی به شیوه اجمالی در علوم طبیعی مانند ستاره‌شناسی، زیست‌شناسی، شیمی، ریاضیات و فیزیک به وفور مورد استفاده قرار می‌گیرد و آشنایی به روش دقیق‌خوانی در علوم انسانی همانند مطالعات کلاسیک موسیقی، ادبیات، فلسفه، مذهب و هنرهای تجسمی کاربرد زیادی دارد. (سیف، ۱۳۷۶، ص ۲۸۹-۳۰۱). در این مورد پژوهشی که با هدف میزان آگاهی دانشجویان نسبت به شیوه‌های مطالعه در دانشگاه آزاد واحد محلات، توسط شعبانی در سال ۱۳۸۰ انجام گرفت، نشان داد که میزان آگاهی دانشجویان به شیوه سریع خواندن ضعیف است و برحسب متغیرهای جنس و رشته تحصیلی تفاوت معنی‌داری وجود نداشته (اشرفی، ۱۳۸۳، ص ۳۹). هکذا دانشجویان دانشکده سما رشت، به ترتیب اولویت به دقیق‌خوانی، عبارت‌خوانی، تند‌خوانی، اجمالی خواندن برای درک زیبایی‌هنری، تجسس‌خوانی و خواندن انتقادی بیشترین آشنایی را داشتند. (نگارنده، ۱۳۹۰). اما امروزه سعی بر این است که حجم مطالعه در زمان معینی افزایش یابد، به نحوی که تعادل بین کمیت و کیفیت مطالعه حفظ شود. گری و راجرز عقیده دارند: یک خواننده خوب که به حد کمال رسیده ویژگی‌هایی نظیر داشتن شوق خالصانه به امر مطالعه، گرایش مطالعه متون و مطالب مختلف که به او لذت می‌دهد، افق دیدش را وسعت بخشیده و باعث افزایش قدرت خلاقیت او می‌گردد. آنان عادت، وظیفه، گذراندن اوقات فراغت، آگاهی از مسائل جاری، ارضای میل شخصی، نیاز روزمره زندگی، افزایش میزان علائق و سرگرمی‌ها، ارضای نیازهای اجتماعی و شخصی، ارضای نیازهای مبرم فکری و روحی، رشد علمی و ارتقاء سطح فرهنگی را از اهداف مطالعه ذکر می‌کنند. (استیگر، ۱۹۹۱، به نقل از سپرده ۱۳۷۰، ص ۱۷-۲۱). اما دانشجویان آموزشکده عالی سما رشت (زنان- مردان) هدف از مطالعه کردنشان را به ترتیب اولویت ۱- ارضای نیازهای ذهنی ۲- ارضا و تسکین نیازهای روحی ۳- توسعه مهارت‌های حرفه‌ای شغلی ۴- دستیابی به اطلاعات روزآمد و جاری ۵- اصلاح خود و نفس خویش، ۶- عشق به مطالعه و لذت بردن از آن ۷- انجام دادن وظیفه ۸- ادای فرایض دینی بر حسب عادت ۹- رهایی از احساس حقارت و کم‌بینی و افزایش اعتماد به نفس بیان کردند. سرانه مطالعه دانشجویان آموزشکده عالی سما رشت بر روی متون تخصصی، در طی یک دقیقه ۹۳،۱۵ کلمه بود. این سرانه برای زنان ۶۸،۵۶ کلمه و برای مردان ۱۱۷،۷۴ کلمه در دقیقه بدست آمد. همچنین دانشجویان حسابداری ۸۵،۶ دقیقه و کامپیوتر ۱۰۶،۶۸ و گرافیک و معماری ۹۸،۳۴ کلمه در دقیقه روی متون تخصصی مطالعه می‌کنند. سرانه مطالعه دانشجویان دانشکده سما رشت بر روی متون غیرتخصصی، در طی یک دقیقه ۱۱۶،۲۲ کلمه بدست آمد. این سرانه برای زنان ۷۷،۱۳ کلمه و برای مردان ۱۵۴،۸۷ کلمه در دقیقه است. در این راستا، دانشجویان حسابداری ۱۱۹،۲۷ و کامپیوتر ۱۱۲،۳۶ و گرافیک و معماری ۱۱۸،۱ کلمه در دقیقه روی متون غیر

تخصصی مطالعه می‌کنند. سرانه مطالعه دانشجویان دانشکده سما رشت بر روی کتب غیر درسی، در طی یک هفته ۵،۰۵ ساعت، به عبارتی ۴۳،۲۸ دقیقه در شبانه روز بود که این سرانه برای زنان ۵،۲۱ ساعت در هفته (۴۴،۶۵ دقیقه در شبانه روز) و مردان ۴،۸۸ ساعت در هفته به عبارتی (۴۱،۸۲ دقیقه در شبانه روز) به دست آمد. دانشجویان دانشکده سما رشت به ترتیب در زمینه‌های علمی، هنری، رمان، مذهبی، تاریخی و ادبی و سایر موارد (مانند ورزشی و...)، فلسفی، بیشترین مطالعه را داشتند. از میزان سرانه مطالعه معلمان اطلاعاتی در دست نیست، اما ضرورت میزان سرانه و نوع مطالعاتی آنان دارای اهمیت است. زیرا، زمینه‌های مطالعاتی فکری معلمان اهل مطالعه و دارای بصیرت است که می‌تواند، انگیزه و عادت به مطالعه در دانش‌آموزان را افزایش داده و در تجهیز و تهیه کتاب‌های کتابخانه‌های مدارس به متصدیان و مسوولان کمک نمایند تا بر اساس خواسته‌های آنان، دانش‌آموزان و مدارس، کتاب‌های مناسب تهیه نمایند. لذا در این راستا و با عنایت به اهمیت مطالعه، بررسی وضعیت کمی مطالعه معلمان آموزش و پرورش گیلان، در زمینه‌های گوناگون، اهداف این نوشتار می‌باشد که مورد پژوهش قرار گرفته و پیشنهادهای مناسب نیز ارائه شده است. در این تحقیق، منظور از مطالعه، خواندن هدفمند و روشمند همراه با یادداشت‌برداری است. لذا، درنیل به اهداف، پاسخ سوالات ذیل مد نظر محقق بود:

سوال‌ها:

- ۱- سرانه مطالعه معلمان آموزش و پرورش گیلان در شبانه روز چقدر بود؟ (بر حسب جنسیت، مدرک تحصیلی و دوره تحصیلی)
- ۲- سرانه مطالعه معلمان آموزش و پرورش گیلان در هفته چند صفحه بود؟ (به تفکیک جنسیت - مدرک تحصیلی - دوره تحصیلی)
- ۳- سرانه مطالعه معلمان آموزش و پرورش گیلان در یک سال چند نسخه کتاب بود؟ (بر حسب مدرک و جنسیت)
- ۴- سرانه مطالعه معلمان آموزش و پرورش گیلان از نظر موضوع مطالعاتی چگونه بود. (بر حسب جنسیت)
- ۵- سرانه کتابخانه‌ها از دیدگاه مختلف چگونه بود؟ (مدارس و معلمان به تفکیک)
- ۶- سرانه مطالعه معلمان آموزش و پرورش گیلان از نظر تهیه کتب و مجلات مورد نیاز چقدر بود؟
- ۷- مطالعه معلمان گیلان بر روی متون تخصصی و غیر تخصصی چگونه بود؟
- ۸- معلمان گیلان به چه شیوه‌هایی از مطالعه کردن آشنا بودند؟

روش انجام پژوهش

تحقیق از نظر هدف کاربردی، از نظر ماهیت توصیفی و از نظر روش به صورت پیمایشی انجام شد. (۱-۲) جامعه آماری: جامعه آماری این تحقیق کلیه معلمان بودند که در آموزش و پرورش گیلان در سال تحصیلی ۹۰-۱۳۸۹ به تدریس اشتغال داشتند و همه معلمان دوره‌های پیش دبستانی

و ابتدایی، راهنمایی تحصیلی و متوسطه و پیش دانشگاهی مشمول این جامعه بودند. براساس آمار رسمی تعداد آنان ۳۱۸۲۲ نفر بود که به تفکیک دوره تحصیلی و جنسیت توزیع آنان به شرح جدول شماره (۱) است:

جدول شماره (۱) آمار کلیه معلمان آموزش و پرورش گیلان

دوره جنسیت تحصیلی	زن	مرد	جمع
ابتدایی و پیش دبستانی	۶۲۳۶	۵۶۴۹	۱۱۸۸۵
راهنمایی	۳۸۴۷	۴۰۰۹	۷۸۵۶
متوسطه و پیش دانشگاهی	۵۲۵۷	۶۸۲۴	۱۲۰۷۱
جمع	۱۵۳۴۰	۱۶۴۸۲	۳۱۸۲۲

براساس داده‌های جدول (۱)، ۵۲ درصد جامعه حاوی مردان و ۴۸ درصد حاوی زنان بود. ۳۸ درصد آنان در دوره متوسطه و پیش‌دانشگاهی، ۲۵ درصد در دوره راهنمایی و ۳۷ درصد در دوره ابتدایی و پیش‌دبستانی شاغل بودند. از این تعداد ۵۳ درصد را معلمان لیسانسیه و بالاتر، ۲۷ درصد را فوق دیپلمه‌ها و ۲۰ درصد را دیپلمه‌ها و پایین‌تر تشکیل می‌دادند.

نمونه آماری

نمونه آماری براساس جدول مورگان در این پژوهش، ۳۶۱ نفر می‌باشد. اما محقق ۵۰۰ پرسشنامه توزیع نمود که پرسشنامه صحیح ۴۴۹ نفر پاسخگویان، براساس داده‌های جدول شماره (۲) استخراج شد:

جدول شماره (۲) آمار معلمان آموزش و پرورش گیلان مشمول نمونه آماری

جنسیت دوره تحصیلی	زن	مرد	جمع
ابتدایی	۴۷	۸۹	۱۳۶
راهنمایی	۳۴	۴۱	۷۵
متوسطه	۱۲۳	۱۱۵	۲۳۸
جمع	۲۰۴	۲۴۵	۴۴۹

براساس جدول (۲)، ۶۹ درصد پاسخ دهندگان دارای مدرک تحصیلی لیسانس و بالاتر، حدود ۲۵ درصد دارای مدرک فوق دیپلم و ۶ درصد دارای مدرک دیپلم بودند. گروه نمونه شامل ۲۴۵ نفر مرد و ۲۰۴ نفر زن بود. بیشترین آمار در دوره متوسطه و کمترین در دوره راهنمایی بود.

روش نمونه‌گیری

روش نمونه‌گیری به شیوه خوش‌های و تصادفی به شرح ذیل استخراج شد:

جدول شماره (۳) خوشه‌بندی مناطق آموزشی گیلان

آموزش و پرورش گیلان	حوزه مرکزی	حوزه متمایل به شرق گیلان	حوزه متمایل به غرب گیلان
الف) خوشه شهرستانها و نواحی	ناحیه ۱ و ناحیه ۲	انزلی، رودسر، سیاهکل، لنگرود، آستانه اشرفیه، لاهیجان و املش	فومن، صومعه سرا، رضوانشهر، تالش، آستارا، ماسال، رودبار و شفت
ب) خوشه مناطق	خشکبیجار، کوچصفهان، لشت‌نشاء، سنگر، خمام	دیلمان، کلاچای، رحیم‌آباد، کیاشهر، کومله، اطاق‌ور، رودبنه و چابکسر	عمارلو، تولمات و رحمت‌آباد

قابل ذکر است که، ناحیه ۱ لاهیجان، ماسال، کوچصفهان، تولمات و کومله به شیوه تصادفی به عنوان نمونه آماری برگزیده شدند. باتوجه به سهمیه بندی، تعداد پرسشنامه‌های هر خوشه و پرسش‌های دریافتی مطابق جدول شماره (۴) بدست آمد:

جدول شماره (۴) تعداد پرسشنامه دریافتی و سهمیه مشخص شده در هر خوشه

خوشه الف			خوشه ب		
	سهمیه	دریافتی		سهمیه	دریافتی
ناحیه ۱	۷۶	۸۲	کوچصفهان	۳۲	۳۵
لاهیجان	۹۰	۹۸	کومله	۳۵	۴۹
ماسال	۱۱۶	۱۳۹	تولمات	۱۲	۱۳
جمع	۲۸۲	۳۱۹	جمع	۷۹	۹۷

براساس آمار دریافتی توزیع سکونت معلمانی که پرسشنامه ها را تکمیل کردند تقریباً همه ساکن همان مناطق بودند.

ابزار اندازه‌گیری

ابزار اندازه‌گیری، پرسشنامه‌ای محقق ساخته، مشتمل بر ۳۹ پرسش بود که ۱۱ پرسش بسته پاسخ دو ارزشی (بلی- خیر)، یک پرسش، ۵ گزینه‌های رتبه‌ای، ۳ پرسش با پاسخ‌های اولویت‌بندی و محدود، ۱۷ پرسش، به صورت دریافت پاسخ به صورت کمی و ۷ پرسش، به صورت باز پاسخ بود که عمدتاً در مورد شیوه‌های مطالعه و... بودند.

روش جمع‌آوری داده‌ها

برای جمع‌آوری داده‌ها با همکاری مسئولین ذیربط مناطق مشمول نمونه، پرسشنامه‌ها در گردهمایی گروه‌های آموزشی دوره‌های مختلف و در رشته‌های مختلف گروه‌های درسی در سطح استان، توزیع و پس از تکمیل، جمع‌آوری شد. نکته قابل توجه در تنوع رشته‌ها است.

پایایی و روایی

نخست ۳۲ پرسشنامه بین دبیران مختلف رشت و انزلی توزیع و اجرا شد که پایایی پرسش‌های دو ارزشی به روش KR۲۰ انجام گردید که عدد ۰/۶۸ حاصل شد و پایایی پرسش‌های ۵ گزینه‌ای با طیف لیکرت از آلفای کراباخ انجام شد که عدد ۰/۷۲ بدست آمد. برای تعیین روایی از متخصصین و دانشجویان مدد گرفته شد. همچنین اعضای کمیته تخصصی شورای تحقیقات طی ۲ جلسه کامل، بر روی پرسشنامه محقق ساخته، نظریات اصلاحی دادند.

روش‌های آماری و و تحلیل اطلاعات

با توجه به نوع سؤال‌های تحقیق که از نوع طبقه‌ای بودند، به لحاظ اینکه ماهیت سؤال‌ها از نوع توصیفی بود. برای تحلیل اطلاعات از آمار توصیفی مانند درصد، نمودار و میانگین وزنی و جداول استفاده شد.

یافته‌ها

پاسخ سوال (۱)

۱- با توجه به اطلاعات جدول‌ها و تحلیل‌های صورت گرفته، سرانه مطالعه کل معلمان آموزش و پرورش گیلان ۸۷ دقیقه در شبانه‌روز به دست آمده که ۲۱ دقیقه آن مطالعه آزاد و ۶۶ دقیقه مطالعه بر روی مواد درسی و دروس تخصصی بود.

۲- سرانه مطالعه معلمان زن آموزش و پرورش گیلان ۸۰ دقیقه در شبانه روز برآورد شد که ۱۷ دقیقه آن مطالعه آزاد و ۶۳ دقیقه برای مواد درسی بود.

۳- سرانه مطالعه معلمان مرد، ۹۳ دقیقه در شبانه روز برآورد شد که ۲۴ دقیقه آن مطالعه آزاد و ۶۹ دقیقه مطالعه بر روی مواد درسی بود.

۴- سرانه معلمان لیسانسیه و بالاتر ۹۱ دقیقه در شبانه روز بود که ۱۸ دقیقه آن به مطالعه آزاد اختصاص داشت. این عدد برای معلمان مرد لیسانسیه ۹۷ دقیقه برآورد شد که ۲۲ دقیقه آن مطالعه آزاد بود. اما معلمان زن لیسانسیه ۷۵ دقیقه مطالعه می‌کردند که ۱۳ دقیقه آن آزاد بود. جدول شماره (۵) جزئیات بیشتری را تبیین می‌کند.

جدول شماره (۵) سرانه مطالعه معلمان گیلان به دقیقه در شبانه روز،

به تفکیک مدرک تحصیلی و جنسیت

شاخص	سرانه مطالعه زنان به دقیقه			سرانه مطالعه مردان به دقیقه			سرانه مطالعه		
	مطالعه آزاد	مطالعه بر روی مواد درسی	جمع	مطالعه آزاد	مطالعه بر روی مواد درسی	جمع	مطالعه آزاد	مطالعه بر روی مواد درسی	جمع
مدرک									
دیپلم	۱۷	۳۲	۴۹	۲۵	۵۹	۸۴	۲۲	۵۱	۷۳
فوق دیپلم	۲۰	۳۸	۵۸	۲۹	۵۸	۸۷	۲۶	۵۱	۷۷
لیسانس و بالاتر	۱۳	۷۵	۸۸	۲۲	۷۵	۹۷	۱۸	۷۳	۹۱
جمع	۱۷	۶۳	۸۰	۲۴	۶۹	۹۳	۲۱	۶۶	۸۷

همچنین نمودار شماره (۱) نیز کمیت مطالعه آزاد و مطالعه متون درسی معلمان گیلان را نشان می‌دهد.

پاسخ سوال (۲)

۵- معلمان آموزش پرورش گیلان در طول هفته حدود ۷۷ صفحه کتاب مطالعه می‌کردند که این سرانه برای معلمان زن ۶۹ صفحه و معلمان مرد ۸۲ صفحه بود. میانگین مطالعه معلمان لیسانسیه و بالاتر ۸۰ صفحه در طول هفته بود، این میانگین برای زنان لیسانسیه ۷۳ صفحه و مردان ۸۵ صفحه بود جزئیات بیشتر در جدول شماره (۵) ثبت شده است.

**جدول شماره (۵) سرانه مطالعه معلمان گیلان به دقیقه در شبانه روز،
به تفکیک مدرک تحصیلی و جنسیت**

شاخص مدرک	مجموع تعداد صفحات کل		تعداد صفحات مطالعه		میانگین		میانگین کل
	زن	مرد	زن	مرد	زن	مرد	
دیپلم	۴	۱۵	۲۷۵	۷۸۶	۶۸,۷	۵۲,۴	۶۰,۵۵
فوق دیپلم	۲۵	۵۸	۱۳۸۰	۴۷۶۹	۵۵,۲	۸۲,۲۲	۷۴,۰۸
لیسانس و بالاتر	۱۰۳	۱۴۵	۷۵۴۴	۱۲۳۹۶	۷۳,۲۴	۸۵,۴۸	۸۰,۴۰
جمع	۱۳۲	۲۱۸	۹۱۹۹	۱۷۹۵۱	۶۹,۶۸	۸۲,۳۴	۷۷,۵۷

جدول شماره (۵) حاکی از آن است که معلمان آموزش و پرورش گیلان در طی یک هفته ۷۷ صفحه (زنان ۶۹ و مردان ۸۲) صفحه و معلمان لیسانسیه و بالاتر ۸۰,۴۰ صفحه (زنان ۷۳,۲۴ و مردان ۸۵,۴۸ صفحه) و فوق دیپلم‌ها ۷۴,۰۸ صفحه (زنان ۵۵,۲ و مردان ۸۲,۲۲) و دیپلم‌ها ۶۰,۵۵ صفحه (زنان ۶۸,۷ و مردان ۵۲,۴) مطالعه می‌کردند.

پاسخ سوال (۳)

۶- معلمان آموزش و پرورش استان گیلان طی یک سال ۱۳ نسخه کتاب، معادل ۴۳ نسخه کتاب یک صد صفحه‌ای مطالعه می‌کردند که این عدد برای معلمان لیسانسیه و بالاتر ۵۶ نسخه، فوق دیپلم‌ها ۱۸ نسخه و دیپلم‌ها ۱۷ نسخه مطالعه بود. جدول شماره (۶) جزئیات بیشتر را مشخص می‌کند.

جدول شماره (۶) سرانه مطالعه معلمان گیلان براساس تعداد کتاب درسال، به تفکیک
مدرک تحصیلی و جنسیت

میانگین کل نسخه های مطالعه شده معلم ۱۰۰ صفحه ای	میانگین کل نسخه های مطالعه شده هر معلم در سال	میانگین نسخه های مطالعه شده هر معلم در سال		مجموع صفحات نسخه های مطالعه شده در یک سال		مجموع نسخه های مطالعه شده		فراوانی		شاخص مدرک
		مرد	زن	مرد	زن	مرد	زن	مرد	زن	
۱۷	۱۳	۱۲	۱۶	۲۶۷۶۰	۱۱۲۲۰	۱۸۷	۱۱۲	۱۶	۷	دیپلم
۱۸	۱۱	۱۰	۱۲	۱۱۰۷۷۰	۴۵۷۱۵	۶۰۲	۳۵۲	۵۹	۲۹	فوق دیپلم
۵۶	۱۳	۱۲	۱۵	۳۹۸۵۷۵	۹۹۳۲۴۴	۱۶۳۷	۱۶۷۱	۱۳۶	۱۱۲	لیسانس و بالاتر
۴۳	۱۳	۱۱	۱۴	۵۰۹۳۴۵	۱۰۳۸۹۵۹	۲۴۲۶	۲۱۳۵	۲۱۱	۱۴۸	جمع

پاسخ سوال (۴)

۷- اولویت مطالعه معلمان زن در گیلان، به ترتیب در زمینه های علمی، مذهبی، ادبی، تاریخی، هنری، رمان، فلسفی و ترتیب اولویت مردان، علمی، مذهبی، تاریخی، ادبی، هنری، رمان و ورزشی بود. دیپلمه ها زمینه مذهبی را در اولویت اول و علمی را در اولویت دوم قرار داده ولی معلمان فوق دیپلمه و لیسانسیه، زمینه علمی را در اولویت اول و مذهبی را در اولویت دوم قرار دادند. در نهایت کل معلمان گیلان به ترتیب اولویت زمینه های علمی، مذهبی، تاریخی، ادبی، هنری، رمان، فلسفی، ورزشی و پزشکی را مطرح کردند و خواستار افزایش کتاب با همین اولویت در کتابخانه های مدارس بودند.

۸- معلمان گیلان مهمترین اهداف مطالعه کردن را به ترتیب، ارضای نیازهای ذهنی، توسعه مهارت های حرف های شغلی، دستیابی به اطلاعات روزآمد و جاری، ارضاء و تسکین نیازهای روحی، اصلاح خود و نفس خویش، انجام دادن وظیفه، عشق به مطالعه و لذت بردن از آن، ادای فرایض دینی، رهایی از احساس حقارت و کم بینی و افزایش اعتماد به نفس را بیان نمودند. زنان ارضای نیازهای ذهنی و مردان توسعه مهارت های شغلی را در اولویت قرار دادند. جدول شماره

(۷) جزئیات بیشتری را نشان می‌دهد.

جدول شماره (۷) اولویت مطالعه معلمان گیلان
به تفکیک جنسیت و مدرک تحصیلی در ۹ هدف

نیاز مدرک	زن		مرد		جمع کل	اولویت
	زن	مرد	زن	مرد		
(۱) نیازهای ذهنی ارضای	۱۸۳	۲۲۴	۱۴۵	۵۳۷	۱۷۷۷	۱
	۱۱۳	۱۴۵	۱۲۴	۳۶۰	۱۳۲۲	۴
(۲) روحی نیازهای تسکین ارضا و	۱۶۷	۳۱۲	۱۵۹	۶۷۹	۱۷۵۵	۲
	۱۸۵	۱۵۹	۱۴۸	۶۷۹	۱۷۵۵	۲
(۳) شغلی حرفه‌ای مهارت‌های توسعه	۱۶۷	۳۱۲	۱۵۹	۶۷۹	۱۷۵۵	۲
	۱۸۵	۱۵۹	۱۴۸	۶۷۹	۱۷۵۵	۲
(۴) دستیابی به اطلاعات روزآمد و جاری	۱۶۷	۳۱۲	۱۵۹	۶۷۹	۱۷۵۵	۲
	۱۸۵	۱۵۹	۱۴۸	۶۷۹	۱۷۵۵	۲
(۵) خویش‌نفس خود و اصلاح	۱۶۷	۳۱۲	۱۵۹	۶۷۹	۱۷۵۵	۲
	۱۸۵	۱۵۹	۱۴۸	۶۷۹	۱۷۵۵	۲
(۶) لذت بردن از آن عشق به مطالعه و	۱۶۸	۱۶۸	۹۲	۴۲۳	۷۴۲	۷
	۹۳	۱۶۸	۹۲	۴۲۳	۷۴۲	۷
(۷) وظیفه دادن انجام	۶۰	۱۴۵	۵۶	۲۲۲	۹۵۹	۶
	۶۰	۱۴۵	۵۶	۲۲۲	۹۵۹	۶
(۸) ادای فرایض حسب مهارت دینی بر	۵۴	۱۴۹	۷۵	۱۴۶	۵۷۸	۸
	۵۴	۱۴۹	۷۵	۱۴۶	۵۷۸	۸
(۹) رفاهی از احساس حقارت و کم‌بینی و افزایش اعتماد به نفس)	۳۵	۱۴۹	۳۶	۱۱۸	۳۳۹	۹
	۳۵	۱۴۹	۳۶	۱۱۸	۳۳۹	۹

پاسخ سوال (۵)

۹- به طور میانگین معلمان گیلان ۱۷۶ نسخه کتاب در کتابخانه خود داشتند. (لیسانسیه‌ها و بالاتر ۱۹۹ نسخه، فوق دیپلمه‌ها ۹۵ و دیپلمه‌ها ۴۳ نسخه). جزئیات بیشتر در جدول شماره (۸) آمده است.

۱۰ (۷۷ درصد معلمان گیلان کتابخانه شخصی داشتند. (مردان ۷۵ درصد و زنان ۸۲ درصد).

جدول شماره (۸) سرانه کتاب‌های موجود در کتابخانه‌های معلمان گیلان به تفکیک مدرک تحصیلی و جنسیت

میانگین کل	جمع کل	میانگین		تعداد جلد		شاخص
		مرد	زن	مرد	زن	مدرک
۴۳	۶۰۵	۳۱	۶۴	۲۸۵	۳۲۰	دیپلم
۹۵	۶۹۱۱	۱۱۸	۷۱	۴۴۸۶	۲۴۲۵	فوق دیپلم
۱۹۹	۵۰۴۸۸	۲۶۴	۱۲۹	۳۴۷۰۲	۱۵۷۸۶	لیسانس و بالاتر
۱۷۶	۵۸۰۰۴	۲۲۱	۱۱۵	۳۹۴۷۳	۱۸۵۳۱	جمع

۱۱) ۳۰ درصد معلمان گیلان اظهار داشتند که کتاب‌های موجود در کتابخانه مدارس نیازهای فکری آنان را مرتفع می‌سازد. زنان ۳۵ درصد و مردان ۲۶ درصد را اظهار نمودند. (لیسانسیه‌ها و بالاتر ۲۸ درصد (مردان ۲۴ درصد و زنان ۳۳ درصد) - فوق دیپلمه‌ها ۳۶ درصد (مردان ۳۳ درصد و زنان ۴۱ درصد) و دیپلمه‌ها ۲۹ درصد (مردن ۲۵ درصد و زنان ۵۰ درصد)

پاسخ سوال (۶)

۱۲) ۴۳ درصد معلمان اظهار داشتند که با درآمدشان می‌توانند کتاب‌ها و مجلات مورد نیاز را تهیه کنند. مردان ۴۳ درصد و زنان ۴۲ درصد. (لیسانسیه‌ها و بالاتر ۴۵ درصد فوق دیپلمه‌ها ۳۶ درصد و دیپلمه‌ها ۴۴ درصد)

پاسخ سوال (۷)

۱۳- سرعت تقریبی مطالعه معلمان گیلان بر روی متون تخصصی حدود ۶۷ کلمه و بر روی متون غیرتخصصی ۶۹ کلمه در دقیقه برآورد شد. این سرعت برای زنان ۷۲ و مردان ۶۴ در متون تخصصی، و به ترتیب ۷۰ و ۶۹ بر روی متون غیرتخصصی بود.

۱۴) ۷۶ درصد مطالعه معلمان گیلان در زمینه تخصصی بود (زنان ۷۹ درصد و مردان ۷۴ درصد معلمان لیسانسیه ۸۱ درصد و فوق دیپلمه ۶۶ درصد و دیپلمه‌ها ۷۰ درصد).

پاسخ سوال (۸)

۱۵) معلمان گیلان براساس اولویت بیشتر به شیوه‌های تندخوانی و دقیق خوانی آشنایی داشتند.

بحث و نتیجه‌گیری

مطالعه یک فرایند فعال ذهنی است و مطالعه کتاب‌ها، انسان را وادار می‌سازد که از مغز خود بیشتر استفاده کند و حافظه اش را تقویت نموده و بیشتر تفکر و تمرکز نماید، باهوش‌تر شده و خلاقیتش را افزایش دهد. چنانچه مطالعه به صورت هدفمند باشد، این امکان فراهم می‌شود که در رابطه با موضوعات مختلف اطلاعات مفید کسب نموده و اعتماد به نفس خویش را بالا برده و برای خود و جامعه مفید و موثر واقع شود و برای حفظ حیات از فرهنگ ملی، عادت به مطالعه هدفمند و پرداختن به کتاب و کتابخوانی و افزایش سرانه مطالعه را اهم مسائل زندگی خویش قرار دهد. از طرفی، ایرانیان به گواه پیشینه تاریخی‌شان، در تمام ادوار به کتاب و کتابخوانی علاقه ی بسیار داشتند. لذا لازم است امروزه به این امر مهم توجه جدی معمول گردد. از آنجاییکه هدف انجام این تحقیق، بررسی وضعیت کمی و کیفی مطالعه معلمان گیلان بود. نتایج بدست آمده این تحقیق، بیانگر آن است که میزان سرانه مطالعه آزاد معلمان گیلان با سرانه مطالعه ایرانیان همخوانی ندارد. اما سرانه مطالعه کتب غیر درسی با سرانه مطالعه غیر درسی ۲۱ دقیقه‌ای تهرانی‌ها نزدیک است. با توجه به اینکه سرانه مطالعه آزاد ایرانیان و بویژه معلمان نسبت به سرانه مطالعه جهانی عدد پایین است، جای تامل است و باید با تحقیقات بیشتری صورت گیرد. بدین لحاظ، براساس یافته‌های سوال ۴ تحقیق پیشنهاد می‌شود که در تجهیز کتابخانه‌ها به درخواست‌های معلمان که از نظر اولویت خواستار کتاب‌های علمی، مذهبی، تاریخی، ادبی، و هنری بودند توجه بیشتری شود و در راستای ارضای نیازهای ذهنی، توسعه مهارت‌های حرفه‌ای و شغلی، دستیابی به اطلاعات روزآمد و جاری و ارضاء و تسکین نیازهای روحی کتاب تهیه گردد. همچنین توسعه کتابخانه‌های مجازی در محیط کتابخانه‌های مدارس، غنی کردن نمایشگاه‌های متنوع کتاب در مراکز استان‌ها و شهرستان‌ها و بخش‌ها و تقویت برگزاری نمایشگاه‌های کتاب در مدارس میتواند شوق مطالعه را در معلمان و دانش آموزان افزایش داده و در ارتقاء کمی و کیفی مطالعه هدفمند و عادت کردن به آن سودمند باشد.

فهرست منابع

- ۱- اشرفی ریزی، حسن (۱۳۸۳). درآمدی بر مطالعه، تهران نشر چاپار
- ۲- امانی، غفور (۱۳۸۳). آشنایی با کتاب و کتابخانه و اصول کتابداری، ناشر مولف
- ۳- باب الحوائجی، فهیمه (۱۳۷۸)، نقش و اهمیت کتابخانه های آموزشی، تهران پژوهشکده تعلیم و تربیت
- ۴- پرتو، بابک (۱۳۸۵). ساختمان و تجهیزات کتابخانه، تهران نشر چاپار
- ۵- دینانی، محمدحسین (۱۳۶۳) روشهای تحقیق در کتابداری، مرکز نشر دانشگاهی
- ۶- رالف سی استیگر (۱۹۹۱) راههای تشویق به مطالعه ترجمه پروانه سپرده، ناشر دبیرخانه هیات امناء

- کتابخانه های عمومی کشور
- ۷- سیف، علی اکبر (۱۳۷۶). روشهای یادگیری و مطالعه، تهران نشر دوران
- ۸- شعبانی احمد، شفیع پور، مطلق فرهاد (۱۳۸۰) بررسی و مقایسه میزان آگاهی دانشجویان نسبت به شیوه های مطالعه، در چکیده مقالات دومین گردهمایی نقش اطلاع رسانی در توسعه فرهنگی، تهران- خانه کتاب
- ۹- عمید، حسن (۱۳۸۵). فرهنگ عمید، تهران انتشارات امیرکبیر
- ۱۰- فردریک، استیلو (۱۳۸۳). راهنمای ایجاد کتابخانه مجازی ترجمه یعقوب نوروزی، مهدی علیپور و مژگان فرهودی، تهران نشر قو
- ۱۱- فیض الاسلام، علینقی (۱۳۵۱). ترجمه و شرح نهج البلاغه ناشر مولف
- ۱۲- کی پی بالدربچ (۱۹۷۹) روشهای ۷ گانه مطالعه، ترجمه علی اکبر سیف، تهران نشر دوران
- ۱۴- محسنی، حمید (۱۳۸۶). مجموعه سازی و خدمات تحویل مدرک، نشر کتابداری
- ۱۵- معزی، محمد کاظم، ترجمه قرآن کریم و کشف الآیات اتحادیه انجمن های اسلامی دانشجویان دراروپا و آمریکا و کانادا
- ۱۶- معین، محمد (۱۳۶۳). فرهنگ فارسی، تهران انتشارات امیرکبیر
- ۱۷- هدایت پناه احمد (۱۳۹۰) بررسی میزان سرانه معلمان گیلان
- ۱۸- تبیان: ماهنامه نسیم، ویژه نامه نوروز ۱۳۸۸، پژوهشی از مریم مهتدی، پژوهشی در باره کتاب و کتابخوانی در ایران از سایت ایرنا
- ۱۹- خبرگزاری دانشجویان ایران - سنج - ۸۷/۸/۱۴
- ۲۰- خبرگزاری دانشجویان ایران - تبریز - ۸۷/۸/۲۴
- ۲۱- خبرگزاری دانشجویان اصفهان - ۸۷/۱۲/۱۱
- ۲۲- خبرگزاری دانشجویان ایران - مشهد ۸۷/۸/۲۶
- ۲۳- سایت تحلیلی عصر ایران ۱۳۸۷/ ۷ /۲۵
- ۲۴- خبرگزاری کتاب ایران ۱۳۹۰/ ۵/ ۱۹
- ۲۵- خبرگزاری مهر ایران ۱۳۸۹/ ۹/ ۱ و ۱۳۹۰/ ۴ /۱۹
- ۲۶- خبرگزاری فردا نیوز ۱۳۸۹/۱۲/ ۲۷
- ۲۷- خبرگزاری مهر ۱۳۹۱/۸/ ۱۵ کد خبر: ۱۷۳۶۲۵۰
- ۲۸- خبرگزاری مهر: ۱۳۸۸/۲/۱۷، شناسه خبر ۸۷۴۰۴۰
- ۲۹- هفته نامه همشهری جوان/ شماره ۲۱۰ بازنشر اختصاصی سیمرغ
- ۲۹- خبر تهران - ایرنا کد خبر: ۸۱۱۴۹۹۴۷ | تاریخ خبر: ۱۳۹۳/۰۲/۱۴ -
- ۳۰- خبرگزاری فارس بررسی میزان مطالعه شهروندان تهرانی شهریور ۱۳۹۳
- ۳۱- پایگاه خبری تحلیلی پیراسته (۱۳۹۴/۸/۱۱)،
- ۳۲- لیزنا ۱۳۹۳/۱۰/۱۲
- ۳۳- فرارو (۱۳۹۲، ۷، ۱) کد خبر ۱۴۵۱۲۱